

УДК 821.161.09

Ткаченко Р. П.,
кандидат філологічних наук,
Київський національний університет
імені Т. Шевченка

ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ НАУКОВЦЯ У РОМАНАХ Н. РИБАКА “ЧАС СПОДІВАНЬ І ЗВЕРШЕНЬ” І Ю. МУШКЕТИКА “БІЛА ТІНЬ”

Любовна інтрига – важливий компонент класичного роману. З її допомогою письменник тримає читацьку увагу. Занурення героя у ситуацію пристрасних переживань дає змогу ліпше збагнути його внутрішній світ. “Любовна історія” може бути лабораторією для випробування ідей, духу, розвінчанням чи звеличенням. Часто любов у романах символізує життєву стихію, повноту буття, щодо якої визначається інтелектуал з його способом існування та мислення. У художньому тексті за рахунок асоціацій семантика любові збагачується конотаціями і стає ретранслятором нестандартних ідей.

Актуальність даної проблематики зумовлено передовсім необхідністю перепрочитання української прози радянської доби. Українські науковці недостатньо досліджували романи Н. Рибак і Ю. Мушкетика у запропонованому ракурсі на основі альтернативної методологічної бази, зокрема на основі психоаналізу. Головну **мету** вбачаємо у з'ясуванні імовірного співвідношення між особистим життям персонажа і його професійною діяльністю.

Зрозуміло, що заняття наукою накладають психологічний відбиток на особистість дослідника і визначають певною мірою його поведінку. Однак психологічний портрет середньостатистичного вченого мало чим, напевно, відрізнятиметься від психологічного портрету середньостатистичного службовця, якщо розуміти типове як найбільш поширене. Захоплення наукою заради неї самої – явище рідкісне. У більшості випадків науковця другої половини ХХ ст. репрезентують виконавці, кар'єристи, адміністратори, виробничники, викладачі. У кожному разі, якщо в художньому творі йдеться про “справжнього” вченого, не зайве звірити з цим образом те, що писав К. Ясперс: “Справжня наука є *аристократичним заняттям* тих, хто сам присвячує себе цьому. Первинне бажання знати, єдине, що могло б запобігти кризі науки, – якість окремої людини і здійснюється нею на свій страх і ризик. Тепер, щоправда, вважають найімовірним, якщо людина присвячує своє життя *науковому* дослідженню. Проте це й не було ніколи справою натовпу. До науки причетний тільки той <...>, хто за своєю внутрішньою спрямованістю є дослідником. Криза науки – це криза людей, що охопила їх, коли вони втратили автентичність безумовного бажання знати” [8, 372].

Дискурс інтимного життя у ХХ ст. збагатився фрейдизмом. Попри дискусійність основних положень, психоаналіз лишається продуктивною медичною практикою і одним з методів літературознавчого аналізу. Психоаналіз дозволяє з'ясувати підсвідому мотивацію вчинків персонажа та підсвідомі імпульси до створення тієї чи іншої художньої концепції автора. Фрейдизм

цікавиться насамперед проблематикою неврозів. Ця проблематика, з нашого погляду, завузька, щоб допомагати в інтерпретації мистецьких феноменів. З цією метою її потрібно увести до певного ціннісного поля, що структурується не лише опозицією здоров'я / хвороба. Відтак фрейдизм, керуючись принципами історизму, перетворюється на філософську доктрину в культурологічних працях пізнього З. Фрейда, в дослідженнях Г. Маркузе, Е. Фромма, Н. Зборовської та ін.

Коли мова заходить про українську радянську літературу, задля автентичності тлумачення неможливо не врахувати вплив поетики соцреалізму, естетики кітч, тиск суспільно-політичних обставин. Слід брати до уваги художню практику замовчування, езопової мови, спрощення та звуження внутрішнього світу, табу на відтворення статевого життя.

Роман Н. Рибача про фізиків-атомників “Час сподівань і звершень” (1960–1967) не належить до вершинних здобутків його прози. Найвідомішими романами письменника стали “Помилка Оноре де Бальзака” (1940) і “Переяславська рада” (1948–1953, Сталінська премія 1950 р.). Ще за життя автора про нього писали книги в жанрі літературного портрету Ю. Кобилецький, В. Бєляєв, М. Логвиненко, епопею про фізиків рецензували Б. Шнайдер, М. Пархоменко, М. Тихонов та ін. Н. Рибача зараховують до видатних представників соцреалізму в українській літературі. Нині його творчість зберігає переважно лише історико-культурну вагу. З нашого погляду, варто вказати на дві тенденції, наголошувані дослідниками у творчості автора “Помилки Оноре де Бальзака”. По-перше, прозаїк прагнув розширювати географію подій. Вже у романі “Гармати жерлами на схід” (1934) бачимо додаткову зарубіжну сюжетну лінію. По-друге, тема і проблематика миру в письменника, що в дитинстві зазнав страхіть єврейських погромів, була чи не найголовнішою. Ця тема і цей пафос справді мали для нього недеklarативний сенс. У романі “Переяславська рада” він надавав перевагу політичним інтригам перед батальними сценами. Очевидно, не випадково прозаїк обіймав посаду заступника республіканського комітету захисту миру. Остання книга Н. Рибача називалась “Дорогами правди і миру” (1979).

Назва роману про фізиків – це, швидше за все, дзеркальне переосмислення біблійного вислову “час розкидати і збирати каміння”. Причому образне означення двох книг твору (“Скринька Пандори”, “Солдати без мундирів”) більше узгоджується якраз із біблійною логікою. Заголовок “Час сподівань і звершень” репрезентував позицію радянської людини, назви частин епопеї більше говорять про всесвітню перспективу оцінки. Певне ідеологічне роздвоєння помічаємо і в змісті твору. З одного боку, є підстави констатувати традиційне для радянського роману ідеологічне протистояння буржуазного Заходу (уособлення війни) і Радянського Союзу, що нібито бореться за мир у всьому світі, з другого ж – справу боротьби за мир покладено в основному не на радянські урядові кола, а на світову громадськість (Фредерік Жоліо-Кюрі, Ейнштейн, академік Шульга та ін.): “Члени Всесвітньої Ради Миру вже з'їхались. Не можна сказати, що офіційні кола шведської столиці вдоволені цим, але вони змушені зважати на громадську думку. Змушені. І не тільки вони. Скрізь у світі ця думка стає силою” [4, 556].

Вельми прикметно, що внутрішнє мовлення персонажів диференціюється незалежно від причетності до ідеологічних систем. Різницю можна схематично означити як опозицію корисливості (недовіри) та ідеалізму. Найцікавіше, що внутрішнє мовлення Сталіна тяжіє до першого полюсу: “Наука працювала в ім’я великої мети. Він зрозумів це давно – задовго до війни, про початок якої не любив згадувати. Він наказав відкрити науці всі дороги. І він любив слухати отих мрійників-винахідників, як і доскіпливо-скупих на обіцянки конструкторів. Він справді шанував відвагу і сміливість. Але дивлячись у чому, дивлячись у кого і коли...” [4, 534].

У художньому світі епопеї Н. Рибакі життя не може не бути боротьбою. Тому мілітарні метафори й порівняння трапляються досить часто. Важливу роль у становленні характеру доктора фізико-математичних наук Максима Нерчина відіграла війна. Фактично вона не закінчилась, лише набула іншої форми. Вчені-фізики перебувають в епіцентрі життя, мало чим нагадуючи у цьому відношенні непрактичних геніїв минулого, бо ведуть безкомпромісну боротьбу за “мирний атом”. Їм протистоять такі, як Долгін і віце-президент Академії наук Куцевич, які обстоюють власні інтереси і в науці бачать тільки найближчу “інженерну” мету. Лицарі від науки, на зразок Максима Нерчина, готові пожертвувати особистим задля торжества істини. Наречена Максима, Катерина Золотаренко, доводиться йому насамперед однодумцем, помічником. Передовсім духовна спорідненість є запорукою гармонійного шлюбу у стосунках академіка Шульги і його дружини, Фітельберга і Труди, Нерчина і Катерини Золотаренко. І все ж взаємини Максима і Катерини складаються непросто. З одного боку, завадило недовір’я, оскільки хлопець продовжував носити у серці образ колишньої коханої Ольги, з другого – шкодила Максимова владність та егоцентризм.

Мотив недовіри в романі Н. Рибакі є наскрізним і виявляється не тільки в стосунках між найближчими людьми. Згадаймо репресованого і згодом реабілітованого Катиного дядька генерала Золотаренка, безпідставно звинуваченого у зраді в’язня німецьких концтаборів льотчика Євгена Шульгу, “незмінно впертий і недовірливий погляд Сталіна” [4, 341]. Досить часто письменник відзначає неадекватну реакцію персонажів чи хибну інтерпретацію жестів, міміки, слів співрозмовника [див.: 4, 166, 172, 263]. Частина діалогів у вирішальну мить, коли необхідно перейти на глибинний рівень комунікації, обертаються загальними фразами або мовчанням, бо “висновки ще не на часі” [4, 153].

Неспокій, напруга мислі, мужність декларується як найбільша чеснота: “там, де спокій, там немає справжнього життя” [4, 36]; душевний спокій – майже синонім підлості. Позитивні герої незмінно поспішають, у них обмаль часу, вони не мають права зрадити науці ні на хвилину, зберігати політичний нейтралітет – “найшкідливіша вада вченого”. Динаміка пошуку і боротьби – найважливіша складова художньої концепції твору Н. Рибакі. Концепт боротьби закономірно передбачає образ ворога. Суспільство постійно живе в стані війни. Тому від його членів вимагають дисципліни, змобілізованості, однастайності.

Зневага до спокою свідчить про сформований у суспільстві тип садомазохіста [1, 35], що, на думку Н. Зборовської, властивий імперській свідомості й підсвідомості. Образи вождів інтроєктуються у батьківську інстанцію “Над-Я”. Демократію хибно ототожнено з тиражуванням сталінського типу людини (про це писатиме шістдесятник Гр. Тютюнник в оповіданні “Поминали Маркіяна”): “Хазяїн, – повторив Нерчин, – яке значуще і об’ємне слово. Хазяїн щастя, хазяїн добра, хазяїн землі... А це ж людина. Це ми з тобою, це Ярмола, це старий слюсар арсенальський Золотаренко, це академік Шульга, це вартовий у нашому інституті Німченко, це дівчисько Галка Сомко, і з нами всіма він, очі якого дивляться на нас з портретів у всіх службових і приватних приміщеннях. З нами, але не без нас. І він мусить вірити нам. І коли він віритиме нам, не стане місця для крутіїв, для тих, які дбають тільки про себе і тільки для себе” [4, 384–385]. Отже, поведінка Нерчина, що її можна схарактеризувати в координатах панівної психічної моделі того часу, ставала на заваді його порозумінню з Катериною. Згідно з теорією Е. Фромма, незріле кохання є проявом різноманітних симбіотичних зв’язків, що формуються на основі підкорення чи залежності.

У художню тканину епопеї “Час сподівань і звершень” вплетено численні фрагменти соцреалістичного кітчу. Такими є насамперед висловлювання про партію, Леніна, про велике майбутнє “мирного атома”, гуманізм, наприклад: “Мирний атом! Це ж прекрасно. І нашим вченим дано все, щоб примусити енергію розщепленого атомного ядра служити мирній праці. І ми все зробимо, друже мій, все зробимо, щоб довір’я партії і народу стало нам невичерпним джерелом наших сил, прагнень. Адже вчені землі нашої радянської – люди вперті і вміють дерзати. Адже так, Федоре Архиповичу? – спитав Богомолець, глянувши тепло в очі Шульзі” [3, 85]. Подібні пасажі “антигерой” Долгін називав саркастично “парламентською балаканиною”. Вони виказують загальниковість, несумісність із повсякденною реальністю того позитивного світогляду, який декларував Н. Рибак. Проте більш переконливу позитивну програму можна вичитати з підтексту. Йдеться про паралель між розщепленням атома і серця: “Сила почуттів біла незримим промінням в серце, розщеплювала його, народжувала частки крихкого щастя” [4, 319; див. також: 4, 256, 316]. Таким чином, боротьба за відкрите, щире серце видається чи не важливішою за енергію розщепленого атома. Недовіру між людьми і дисгармонію їхнього внутрішнього світу посилює недовіра репресивної системи до інтимного життя людини.

На противагу фізікам-атомникам з роману-епопеї “Час сподівань і звершень” доктор біології Марченко та його колеги у романі Ю. Мушкетика “Біла тінь” зовсім не виглядають “солдатами без мундирів”. Це типові співробітники радянської установи брежневського періоду, яку блискуче змалював у соціальних романах О. Зинов’єв і відтворив у фільмі “Польоти уві сні і наяву” Р. Балаян. Суть цього трибу життя найкраще, здається, означає слово “імітація”, адже мала місце імітація роботи, любові, віри в прогрес, партію, гуманізм, справедливість і т.д. За ширмою офіційності крилися суто приватні проблеми. Втім, як завжди, існують

винятки, цього разу в особі щирих шукачів істини, докторів наук Марченка і Борозни.

Якщо вірити А. Шопенгауеру (“Метафізика статевої любові”), – до речі, стосовно геніальності з ним у цьому пункті солідарний Х. Ортега-і-Гассет (“Етюди про любов”), жінок менш за все приваблюють в чоловіках інтелект, більше – сила волі, рішучість, шляхетність [7, 359]. Ірина Михайлівна Марченко обирала чоловіка, маючи на думці таке: “Вона замолоду не робила ставки на чоловіка доктора. Вона виходила за його поступливу вдачу (це теж був розрахунок, хоч і не зізнавалася собі в цьому, а може, не усвідомлювала доконечно), за його щирість, життєвий досвід (в чому помилилась); їй лестило, що він молодий і вже кандидат, відомий у своїх колах” [2, 72]. Членкора Марченка невдахою не назвеш, однак він не відзначається ні твердістю характеру, ні повнотою, яскравістю переживань. Він і сам у всьому, крім науки, вважає себе людиною середньою [2, 148], тобто філістером. Поведінку Марченка зумовлюють удача, виховання, дух часу, любов до істини. Наукові інтереси Марченка виявились чужими його найближчим людям. Родина Марченків – це все та ж імітація добропорядності, за фасадом якої криється трагедія відчуження, прохолодні стосунки з дружиною і агресивні – з сином. Він самотній там, де є справжнім, самим собою.

На перебіг “любовної історії” діють також позасвідомі чинники, незалежні від свідомих переконань її учасників. У праці “Незадоволеність культурою” З. Фрейд твердив, що кожна культурна епоха має своє “Над-Я” [5, 274]. “Над-Я” (чи гранднатуратив – за іншою термінологією) дочорнобильського періоду другої половини ХХ ст. формувалось в основному прогресизмом та ідеологіями лівого спрямування. У Радянському Союзі проголосили перевагу громадського над особистим. Водночас науковець став “героєм нашого часу”. За таких умов “незадоволеність культурою”, її батьківськими репресивними функціями мусила посилитись. Н. Рибак писав роман про фізиків під час “хрущовської відлиги”, і для нього на першому місці стояла ідеологічна війна, що тією чи іншою мірою проектувалась на глибоко особисті колізії. Десять років потому Неля Рибченко з роману “Біла тінь” бере до рук повість С. Лема “Солярис”, у якій (А. Тарковський підсилив цей мотив однойменним фільмом) засвідчено “втому від цивілізації”. Її шеф, Дмитро Іванович, переживає кризу середнього віку, коли надходить час на підсумки й “переоцінку цінностей”. Саме тому духовну кризу часу, яку нині називають “застоем”, він усвідомив гостріше. Принцип насолоди, котрим знехтував Марченко під тиском принципу реальності, після сутички з сином все більше нагадує про себе: “Для нього життя – вічний будень. Свято він відсовував надалі. Неясно, а іноді й ясно, думав, що ще вип’є цієї ріки. Що вона ще потече по його жилах. Але спочатку попрацює в будні, зробить багато, заробить собі на те свято, на насолоди. Він стане визначним ученим. Він тоді матиме... Ну, матеріальні блага його не обходили. Він і зараз з презирством дивився на тих, хто скуповував коване золото, надривався, дістаючи дорогі імпортні меблі та килими. А от жінки не виключалися з цього кола” [2, 254–255, також 265, 287]. Співробітник лабораторії

Юлій Вовк, що покинув науку заради коханої, у літературі сталінських часів був би, напевно, представлений як аморальний тип. Натомість Марченко симпатизував йому більше, ніж сумлінному кар'єристові Бабенку, бо Юлій Вовк – щира цілісна натура.

Відданість науці підтримував механізм сублімації. З. Фрейд доводив, що загальним шляхом сублімації є ідентифікування “Я” з об'єктом любові, аби потім надати лібідо несексуальну мету [5, 117]. Цю фазу сублімації психоаналіз називає вторинним нарцисизмом. Розвиваючи ідеї З. Фрейда, Е. Фромм описав вторинний нарцисизм у крайніх виявах як втрату здатності любити, оскільки для людей з ознаками нарцисизму існує тільки “реальність власних пізнавальних процесів, почуттів і потреб” [6, 28]. У такому розумінні сублімація властива всім людям і більш властива, у крайньому вияві, дружині Дмитра Івановича Марченка, ніж йому самому.

Назва роману “Біла тінь” сигналізує не тільки про дослідження фотосинтезу. Рух углиб наукової проблеми обертається самопізнанням. Виявилось, що Достоевський і Фрейд таки “обмовили” [2, 227] людину, бо єство людське не трагічно розірване чи демонічно загрозливе. Людині слід довіряти. Віктора Васильовича Борозну підозрювали у написанні анонімки. Кохана жінка відвернулася від нього. Неля “до кінця не розуміла Борозни, та в житті здебільшого й люблять за те, чого не розуміють, за таємничість, але таємничість, у якій не вгадують лихого” [2, 296]. Тінь, що впала на Борозну, просвітліла: підозри не справдились. Друга редакція роману, що не зазнала цензури і самоцензури, поглиблює авторську концепцію людини додатковими соціальними і національними аспектами. Віктор Борозна став на шлях дисидентства. Духовне оновлення людини письменник узалежнив від соціальних змін. Внутрішня глибина є життєдайною, коли “сонячний промінь грає в нашій голові” [2, 388–389]. Шлях до внутрішньої гармонії йде через реформу суспільних стосунків. Цей висновок є закономірним для радянського письменника, якого вчили, що буття визначає свідомість. Однак мали рацію і Ф. Достоевський, і З. Фрейд: людська природа ірраціональна, нецілісна, некерована.

За неписаними законами читацької рецепції більшість історій кохання мусять закінчуватись нещасливо. Нещасливе кохання в середовищі вчених трапляється так само і з тих же причин, що і в інших літературних героїв. Невдало складається особисте життя науковців в романах Л. Леонова “Російський ліс”, Д. Граніна “Іду на грозу”, Н. Рибак “Час сподівань і звершень”, Ю. Мушкетика “Біла тінь”, П. Загребельного “Розгін”, М. Уельбека “Елементарні частинки” тощо. Дух часу (у нашому випадку підозріливість, нетолерантність, пристосовництво) не менше впливає на характер інтимних стосунків, ніж особливості наукової роботи – на вдачу персонажа. Зазвичай науковцям приписують емоційну сухість, раціоналізм, педантичність, шизоїдність, дивацтва, тобто, згідно з психоаналізом, вторинний нарцисизм. Зворотнім боком захоплення “високими матеріями” буває житейська непрактичність, наївність, інфантильність. Справді, донкіхотство Максима Нерчина, наївна доброта Дмитра

Марченка, ексцентрична одержимість Сергія Крилова (“Іду на грозу”), беземоційність Мішеля Джерзінські (“Елементарні частинки”), довірлива переоцінка співрозмовника, особливо стосовно жінок, в академіка Карналя, у Івана Вихрова (“Російський ліс”) мають місце, але не є чимось типовим для науковців, якщо зважати на масовість професії. Ці риси більше характеризують не соціальний тип людини, а її індивідуальність. Вони трапляються у представників різноманітних професій. *Індивідуальну* специфіку стосунків між людьми у романах про науковців визначають не стільки атмосфера доби чи рід занять, скільки структура особистості, неповторна, динамічна, непередбачувана, гармонійна, дисгармонійна, цілісна нецілісна. Її важко описати у термінах, бо вони постійно фіксують загальне.

Якщо типове виводити з відповідності деяких внутрішніх якостей людини ідеальній моделі, професійній психогамі, то по-перше, психограма ніколи не буде остаточною, по-друге, в живій реальності ідеальній моделі буде тою чи іншою мірою відповідати широкий діапазон індивідуальностей. Для “справжнього” науковця певний набір характерних якостей, звісно, існує, але він зустрічається в щоразу новій комбінації, в оточенні нехарактерних ознак і випадкових обставин, так що їхній ефект важко передбачити, тим більше встановити якісь закономірності. Людина може бути чесним науковцем у поведженні з фактами і донжуаном – з жінками. Ефект, радше згубний, легше передбачити, коли якість виходить на перший план і перетворюється на одержимість владою, багатством, вічною молодістю, істиною, насолодою, красою (улюблений мотив романтиків), проте вона не є чимось винятковим лише для науковців. Але у письменників ми маємо справу з художнім міфом. Тому видатні вчені у романах Н. Рибакі і Ю. Мушкетика наділені непересічними моральними рисами. Служіння істині є для них одночасно служінням людині і людству. Вторинний нарцисизм тут долається універсалізацією об’єкта любові, з погляду якого розподіл на особисте і загальнолюдське неістотний. Жорстокість і владність у ставленні до близьких, ігнорування їхніх власних інтересів, як-от у Максима Нерчина (перенесення репресивних функцій держави на сім’ю, свого роду садомазохізм) пояснюється якраз ілюзією єдності приватного і державного, герой не визнає за приватним життям власної логіки. Представник іншої епохи біолог Марченко імітує відданість державі, родині, однак глибоко страждає через це. Його життя складається з суцільних компромісів. Жінка у першому випадку мусить бути “бойовою подругою”, соратником, у другому – натхненницею, музою. У будь-якому разі особисте життя є частиною чогось більшого, значимішого.

Особисте життя і робота в структурі характеру відкриваються назустріч одне одному в творчому пориві. Тоді ієрархія між ними зникає. Завдяки цій взаємодії творча особистість знаходить у собі нові можливості, живиться з ірраціональних джерел душі, бачить світ по-новому. Вони взаємозбагачуються смислами. “Любовні історії” у художніх творах про науковців висвітлюють, як правило, духовну глибину чи ницість персонажа. Якщо почуття справжні, якщо вони охоплюють особистість вченого в цілому, то це, безумовно, впливає на його духовний світ, спосіб і напрямок мислення. Тоді наукова проблематика допомагає

збагнути особисті проблеми – і навпаки, а успіх досліджень визначається духовними і душевними якостями дослідника. Можливо, саме тому Е. Фромм припускав, що здатність пізнати істину більше походить від характеру людини, ніж від її інтелекту [6, 218]. Принаймні без віри у найближчий, екзистенційний смисл пошуку істини, що обдаровує відчуттям причетності до буття та інобуття кожної людини, наукова діяльність як “автентичність безумовного бажання знати” (К. Ясперс) з аристократичного заняття перетворюється на химерну забавку.

Література

1. Зборовська Н. Код української літератури : проект психоісторії новітньої української літератури / Н. Зборовська. – К. : Академвидав, 2006. – 504 с.
2. Мушкетик Ю. Біла тінь : [роман] / Ю. Мушкетик. – К. : Твім інтер, 2004. – 392 с.
3. Рибак Н. Час сподівань і звершень : [роман] / Н. Рибак. – К. : Дніпро, 1977. – Кн. 1. – 614 с.
4. Рибак Н. Час сподівань і звершень : [роман] / Н. Рибак. – К. : Дніпро, 1977. – Кн. 2. – 580 с.
5. Фрейд З. “Я” и “Оно” / З. Фрейд. – М. : Азбука-классика, 2009. – 280 с.
6. Фромм Э. Искусство любить / Э. Фромм. – СПб. : Азбука, 2002. – 224 с.
7. Шопенгауэр А. Сборник произведений / А. Шопенгауэр. – Минск : Попурри, 1999. – 464 с.
8. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М. : Республика, 1994. – 527 с.

Анотація

У статті йдеться про окремі аспекти образу вченого у романах Н. Рибак та Ю. Мушкетика. Дослідника цікавить передовсім приватне життя героя, прототиби якого за радянської доби упродовж 60–70 рр. ХХ ст. стали “героями нашого часу”. Образ науковця проаналізовано на основі психоаналітичного методу з урахуванням історико-культурного контексту та ідіостилу письменника. Любов як основний мотив особистого життя персонажа визначає міру цілісності його природи, особистісний характер його професійної діяльності.

Ключові слова: науковець, роман, психоаналіз, любов, мотив.

Аннотация

В статье идет речь об отдельных аспектах образа ученого в романах Н. Рыбака и Ю. Мушкетика. Исследователя интересует прежде всего личная жизнь героя, прототипы которого в советскую эпоху на протяжении 60–70 гг. ХХ в. стали “героями нашего времени”. Образ ученого анализируется на основе психоаналитического метода с учетом историко-культурного контекста и индивидуального стиля писателя. Любовь как основной мотив личной жизни персонажа определяет меру целостности его природы, характер профессиональной деятельности.

Ключевые слова: ученый, роман, психоанализ, любовь, мотив.

Summary

The article deals with the separate aspects of the image of the scientist in the novels of N. Rybak and Yu. Mushketyk. Primarily the researcher is interested with private life of the hero, whose prototypes became “heroes of our time” during Soviet period of 60–70-s of the 20th century. Image of the scientist analyzed on the basis of psychoanalytic method with taking into consideration the historical and cultural context and idiosyncrasy of writer. Love as the main motive determines private life of the character and defines a measure of integrity of his nature, the personal character of his professional activity.

Keywords: scientist, novel, psycho-analysis, love, motif.